

Berichten uit de wereld van het oude kinderboek

Stichting Geschiedenis kinder- en jeugdliteratuur

Maart 2011 – No. 69

Van het bestuur

Zo langzamerhand beginnen we de lente weer te ruiken. Binnen onze Stichting betekent dat tijd voor nieuwe plannen, maar ook terugzien op activiteiten. Zoals de excursie op woensdag 9 februari naar kasteel Groeneveld in Baarn, waar een groep donateurs werd ingelicht over de beroemde Gouden Boekjes die daarna met veel animo werden bekeken. Een prachtige entourage voor een kostelijk ingerichte tentoonstelling, en dat alles in de omlijsting van fraai lenteweer.

Uiteraard is een nieuwe activiteit de komende studiedag op 2 april. Bij deze Berichten ingesloten is de uitnodiging voor die dag in de **Koninklijke Bibliotheek in Den Haag**. Het thema is deze keer de *biografie* en verschillende sprekers zullen ons daar in verschillende vormen meer over vertellen. Het belooft een zeer interessante studiedag te worden en we heten daar graag vele donateurs van harte welkom.

Ook over de studiedag van dit najaar wordt al weer nagedacht. Vast staat al wel dat deze in Haarlem zal worden gehouden. Het onderwerp is nog niet helemaal rond, maar lijkt in de richting van de geschiedenis van uitgevers van kinderboeken te gaan.

Aardig om hier te vertellen, dat de website van de stichting veel bezoek krijgt, ook vanuit het buitenland. Dat is een goede zaak, zowel voor het oude kinderboek an sich als voor onze stichting. Jammer genoeg vertaalt zich dat nog niet in veel nieuwe donateurs. Daarom is het bestuur druk bezig met het maken van een nieuwe folder, die in kort bestek weergeeft waarmee we ons bezighouden. Graag roepen we daarbij uw hulp in: zie de oproep daartoe in deze Berichten.

Het bestuur mocht veel enthousiaste reacties op het nieuwjaarsgeschenk, geschreven door Sanne Parlevliet, ontvangen. Het onderwerp, Robinson Crusoe in kinderboeken, sprak blijkbaar wel aan, evenals de mooie uitwerking door Sanne. Dat is niet alleen voor het bestuur inspirerend, ook de auteur is blij met dergelijke reacties. Er bestaan al weer plannen voor een (zeer interessante) nieuwe uitgave. U hoort daar in een volgende aflevering van deze Berichten meer over.

En tenslotte: de vorige keer schreef ik over een vacature binnen het bestuur, die op dat moment nog niet was vervuld. Het bestuur is er zeer content mee, dat deze vacature zo snel kon worden ingevuld. Joke van der Meer uit Amstelveen is namelijk bereid zich op deze manier voor de Stichting in te zetten. Ook vanaf deze plaats: van harte welkom binnen het bestuur, Joke!

Jant van der Weg, voorzitter

Het mailadres waar u het bestuur kunt bereiken vervalt binnenkort. Daarom hebben we een nieuw adres in gebruik genomen. Wilt u voortaan uw mail richten aan hetoudekinderboek@gmail.com.

Anneke van den Bergh, secretaris.

GRAAG IN KADER!

Donateurs werven donateurs

U bent al jaren donateur van de Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur; u bezoekt met veel plezier de halfjaarlijkse studiedagen en de excursies: u geniet van het jaarlijkse Nieuwjaarsgeschenk, en leest met interesse de *Berichten uit de wereld van het oude kinderboek*.

Zou het niet mooi zijn uw belangstelling voor onze stichting te delen met uw familieleden, vrienden, collega's en burens?

Waarom vraagt u hen niet om ook donateur te worden of - misschien nog leuker - waarom schenkt u hen niet een donateurschap als (verjaardags-)cadeau? Hoe meer leden de stichting heeft, des te interessanter kan het programma worden dat wij kunnen aanbieden.

Nieuwe donateurs kunt u aanmelden bij Anneke van den Bergh, p/a Stadsbibliotheek Haarlem, Postbus 204, 2000 AE Haarlem of via hetoudekinderboek@gmail.com.

Veel succes met het werven van donateurs en we zullen nieuwe mensen graag van harte welkom heten.

Excursie naar Baarn

Op de vroege voorjaarsdag van 9 februari togen zo'n vijftientig donateurs naar Kasteel Groeneveld in Baarn om daar de tentoonstelling *De gouden boekjes beestenboel* te gaan zien. Ingeborg Snelleman, die de expositie in samenwerking met uitgeverij Rubinstein samenstelde, begon haar inleiding met wat noodzakelijke informatie over de locatie. Kasteel Groeneveld is eigendom van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en dat ziet er bijgevolg op toe dat alle activiteiten die er plaatsvinden, passen binnen de doelstellingen van dat Ministerie. Dat is dan ook de reden waarom ten behoeve van deze tentoonstelling uit de hele reeks verschenen *Gouden Boekjes* specifiek die boekjes gekozen zijn waarin dieren de hoofdrol spelen. De krantenpoes is de gids door de expositie en zij ontmoet daar andere bekenden uit de boekjes als de hongerige leeuw, de hondenmatroos, Pietepaf en de dieren van Circus Ondersteboven. De grote zolder van het kasteel was met tentjes -gemaakt van grote openstaande *Gouden Boeken* - ingericht als speelplaats voor kinderen. Een verdieping lager was informatie voor volwassenen bij elkaar gebracht in de vorm van gefilmde gesprekken met illustratoren en een interview met Joke Linders die het ontstaan van de Nederlandse *Gouden Boekjes* toelicht. Ook een fraai exemplaar van een 'treasure chest' waarin geschonken kinderboeken destijds in 1946 vanuit Amerika naar Nederland kwamen, was er te zien. Zeer waarschijnlijk zaten er *Little Golden books* in de kist die werd bezorgd bij kinderbibliotheek *De Wijde Steeg* in Amsterdam, waar Annie M.G. Schmidt destijds werkte. Zij en Han Hoekstra vertaalden de meeste vroege *Gouden Boekjes*. Joke Linders schreef daarover het boek *Ik hou zo van ... de Gouden boekjes*.

De tentoonstelling zal in het najaar in Gemeentemuseum Helmond te zien zijn.

HIERBIJ ALS HET KAN DE TITELPAGINA

Louis Saalmink, de bibliograaf van de Kinderdichter des Vaderlands, Hieronymus van Alphen, vond afgelopen zomer op een boekenmarkt een exemplaar van de zeer zeldzame eerste druk van de "Verzameling van gedichtjens ten dienste der scholen" uit 1782. Hij deed onderzoek naar de herkomst van enige anonieme bijdragen in deze bloemlezing en vergeleek de inhoud ervan met het werk van Van Alphen.

“Verzameling van gedichtjens ten dienste der scholen” (1782)

In 1782 verscheen bij D. du Mortier in Leiden een goedkoop uitgevoerd boekje met gedichten voor kinderen, getiteld *Verzameling van gedichtjens ten dienste der scholen* (96 p.). Het werkje is tot in het begin van de negentiende eeuw met regelmaat herdrukt en er moet ook een nadruk van zijn geweest, maar er zijn slechts weinig exemplaren van bewaard gebleven. Het is de eerste schoolbloemlezing uit de bundels met gedichten voor kinderen die tot dan toe waren verschenen. Achterin is een lijst van gebruikte werken opgenomen. Aangespoord door het succes van dit boekje publiceerde Du Mortier in 1788 ook een bundel prozastukjes, *Leesboek voor de Nederlandsche jeugd, voornaamentlijk geschikt tot gebruik der scholen*, waarvan in 1800 nog een zevende druk verscheen. Verder verscheen bij hem een *Verzameling van fabelen en vertelselen ten dienste der scholen*, (eerste - niet overgeleverde - druk 1797, vijfde druk 1832), een keuze uit Nederlandse vertalingen van de fabels van C.F. Gellert, F.W. Gleim, Jean de La Fontaine en J.P.C. de Florian. Op deze wijze verwierf Du Mortier aan het eind van de achttiende eeuw zijn plaats op de markt voor Nederlandse schoolleesboeken.

In de *Verzameling van gedichtjens* bestaat de “Lijst der werkjes uit welken deeze verzameling van gedichtjens voornaamentlijk getrokken is” uit bundeltjes kindergedichten van Hieronymus van Alphen, Pieter ’t Hoen, Gerrit Paape en Maria van Schie, Jan Jordens, Hendrik Riemsnijder, Lieve van Ollefen en Betje Wolff en Aagje Deken (enkele kindergedichten uit de *Economische liedjes*).

Van de bundel van Gerrit Paape en Maria van Schie uit 1779 is geen exemplaar overgeleverd. Vandaar dat Anne de Vries destijds op het idee is gekomen dat de gedichten uit de *Verzameling van gedichtjens* die niet in de bundels van de andere genoemde auteurs voorkomen, afkomstig zouden moeten zijn uit het boekje van Paape en Van Schie. Van die gedichten heeft hij toen dan ook een aparte teksteditie verzorgd: Gerrit Paape en Maria van Schie, *Kinderplichten, gebeden en samenspraaken*, Amsterdam, 1999. Een complicerende factor was echter dat in de bronnenlijst sprake is van werkjes waaruit de gedichten “voornaamentlijk getrokken” zijn en dat in het voorwoord verwezen wordt naar dat lijstje van boeken achterin, “met eenige weinige anderen van dien aart”. Daarom heeft Anne de Vries in zijn tekstuitgave een *Aanhangsel* opgenomen van drie (op stilistische gronden) “niet aan Paape en Van Schie toe te schrijven gedichten”. In een recensie van die teksteditie van De Vries (in: *Literatuur* 17 (2000), p 174-176) heeft Peter Altena er al op gewezen dat in de *Oprechte Haerlemsche Courant* van 1779 een inhoudsopgave van de bundel van Paape en Van Schie wordt gegeven en dat daarin vijf titels van gedichten níet voorkomen, die door De Vries wél aan beide auteurs worden toegeschreven. Daardoor was het aantal gedichten uit de *Verzameling van gedichtjens* dat niet aan een bepaalde auteur is toe te schrijven, ineens weer aanzienlijk toegenomen.

Uit mijn onderzoek blijkt dat de gedichten van één auteur in de *Verzameling* nogal eens in groepjes bij elkaar worden geplaatst. Dat is ook het geval met vier van de titels die niet in de inhoudsopgave van de *Haerlemsche Courant* voorkomen: *Het hobbelpaard*, *Het mesjen*, *De wraak* en *Het kompas* (p. 48-51). Deze gedichten vertonen overeenkomsten in omvang en thematiek en zijn dus mogelijk van dezelfde auteur. Maar van wie?

In één geval - een gedicht dat ook door De Vries niet wordt toegeschreven aan Paape en Van Schie - kan ik opheldering bieden. *Het kind en de moeder*, het op één na laatste gedicht van de *Verzameling*, gaat over een meisje dat zich tijdens het bellenblazen beklagt over de kortstondige levensduur van de bellen. Haar moeder antwoordt dat het hier gaat om een “*beeldtenis / Hoe broos en nietig schoonheid is*”. Voor de *Verzameling* blijkt ruimschoots gebruik gemaakt te zijn van de *Liedjes voor kinderen* (1781), de door Hendrik Riemsnyder uit

het Duits vertaalde kindergedichten van Christian Felix Weisse. Riemsnyder vertaalde ook de *Fabelen en vertelsels, naar de nieuwste en beste Hoogduitsche dichters* (1779) en juist dààrin komt op p 109-110 het gedicht met bovengenoemde titel voor, mèt de naam van de oorspronkelijke auteur, Gottlob Wilhelm Burmann.

De *Fabelen en vertelsels* zijn nooit herdrukt en *Het kind en de moeder* is dus het enige gedicht eruit dat een ruimere verspreiding heeft gekregen doordat het werd opgenomen in de *Verzameling*. De naam van de dichter, Burmann, kan de hedendaagse lezer trouwens bekend zijn omdat hij - mèt Weisse - Hieronymus van Alphen bij het schrijven van zijn kindergedichten "menigmaal op den weg geholpen" heeft.

Du Mortier stelde zijn *Verzameling* samen voor de scholen waarvoor de prijs van de afzonderlijke werken "een onoverkomelijke hinderpaal" vormde. Het is begrijpelijk dat hij - om iedereen te vriend te houden - uit àlle toen voorhanden bundels gedichten heeft opgenomen zodat de onderwijzers zelf konden bepalen welke teksten zij geschikt achtten voor hun leerlingen.

Het is echter niet makkelijk te verklaren waarom de *Verzameling* begint met het moeilijke en saaie gedicht *Les* van Lieve van Ollefen uit diens *Uitmuntende verzaameling, van fabelen en vertelselen, zinnebeelden, gedichtjes voor kinderen, lessen, enz.* (1780). In het voorwoord van het bovengenoemde *Leesboek voor de Nederlandsche jeugd* wordt Gellert geciteerd die het had over "de slechte keus van zulke boeken als men hun te leezen geeft", maar de volgende regels van Van Ollefen zullen bij kinderen toch ook maar weinig animo tot verderlezen hebben gewekt:

*Stap langs de eedle Weetenschappen,
Als langs zooveel glorietrappen,
Naar 't uitmuntende gesticht,
Dat verstand, voor die haar achten,
En naar heur bezitting trachten,
Gunstiglijk heeft opgericht.*

Dit eerste gedicht van de *Verzameling* heeft overigens als complement het laatste van de bundel. Dat is immers *De eenzaamheid* van Van Alphen, waarin de ik-figuur bezig is "Om in oude en nieuwe boeken / Wijze lessen opte zoeken".....

Van Alphens bedoeling was "eenige nuttige waarheden zo in rijm voortedragen, dat dezelve de kinderlijke vatbaarheid niet te boven gingen". Vergelijking met de teksten uit de *Verzameling* kan duidelijk maken aan welke eisen kindergedichten volgens hem wél of juist níet moesten voldoen. Voor kinderen begrijpelijke gedichten mogen volgens Van Alphen geen moeilijke constructies en woorden bevatten zoals in bovenstaand gedicht. Weliswaar is de woordvolgorde in de regel "Prijst u de morgen, ik zal u ook eeren" (uit *De zingende Willem* van Van Alphen) zeer ongebruikelijk omdat daarin "de morgen" het grammaticale onderwerp is; en ook is in datzelfde gedicht een woord als "algenoegzaam" voor kinderen moeilijk te bevatten. Maar over het algemeen is de taal bij Van Alphen wel degelijk helder en eenvoudig. Bij hem komen ook geen gedichten voor die de vorm van een gebed hebben, zoals dat wel bij Jordens het geval is. Van Alphens gedichten zijn weliswaar zeer godsdienstig maar hij is voorzichtig met gebeden. Vermoedelijk was hij het eens met Betje Wolff en Aagje Deken die in hun *Economische liedjes* (deel 1, 's-Gravenhage, 1881, p. 89) schrijven dat gebeden geen verlanglijstjes mogen zijn: "Kindren ... ramlen slegts, maar bidden niet". Van Alphen schreef ook geen gedichten op kerkelijke feestdagen - zoals *Paaschzang* in de *Verzameling* (p.12) - en hij schreef slechts één keer een gelegenheidsgedicht (*Het geschenk*). In zijn gedichten komen wel dieren voor maar het zijn nooit fabels waarin de dieren als

handelende personen optreden en sprekend worden ingevoerd (zoals “*Een wufte Musch ... sprak*”, in *Verzameling*, p. 25). Waarschijnlijk vond Van Alphen kinderen tussen vier en tien jaar, zijn beoogd publiek, nog te jong om dergelijk antropomorf gedrag te begrijpen. De kindergedichten van Van Alphen spelen zich steeds af in de kringen van de ontwikkelde en welgestelde burgerij. Uiteraard weet hij wel dat er ook minder bedeeden zijn (denk aan *De bedelaar*), maar arme kinderen worden bij hem nooit sprekend ingevoerd - zoals dat bijvoorbeeld wel gebeurt in *Gebed van een arm kind* van Wolff en Deken: “*Ik dank U, Heer, voor uwe gunstbewijzen. / Al ben ik arm, ik had toch altoos brood!*” (in *Verzameling*, p. 17). Het aanspreken van abstracte begrippen zoals in *Aan de deugd* (“*Eedle Deugd / Woon in mijn hart*”, in *Verzameling*, p. 34) komt bij Van Alphen evenmin voor. Het is bekend dat Pieter ’t Hoen in zijn kindergedichten Van Alphen navolgde, maar dat Van Alphen algemeen als *voorbeeldig* werd gezien, blijkt in de *Verzameling* (p. 10) bijvoorbeeld uit het gedicht *De hond en de schaduw* van Lieve van Ollefen, overgenomen uit diens *Uitmundende verzaameling van fabelen*:

*Hij die altoos onverzaadlijk,
altoos haakt naar groter goed,
Krijgt vaak niets; terwijl hij tevens,
't geen hij heeft, verliezen moet.*

Je kunt niet zeggen dat hij de slotstrofe van Van Alphen's *De haas* heeft overgeschreven, maar het is wel duidelijk wat zijn model is geweest.

Louis Saalmink

Henk van der Lee stuurde bijgaand artikel over een bijna vergeten kinderboekenillustrator. Dat was voor de redactie aanleiding om dit hele nummer te illustreren met het nog altijd verrassend levendige werk van Ina van Blaaderen.

Een Nederlandse Babar?

Een goede vriendin van ons is de dochter van de illustrator Ina van Blaaderen (1912-1997), maar in onze omgang speelde haar moeder geen rol. Pas onlangs is de dochter met de artistieke nalatenschap van haar moeder aan de slag gegaan en groeide er bij haar een milde waardering voor haar moeders werk. Zo heeft ze een aantal van de tekeningen uit de jaren dertig die tevoorschijn kwamen, ingelijst en opgehangen. Ook vond zij een serie tekeningen op klein formaat voor een strip die bleek te zijn geschreven en geïllustreerd door Ina. Hier volgt de geschiedenis van die strip zoals die uit mijn onderzoek blijkt.

Onder de titel *Bimbo en Bombi* verscheen er van juli 1938 tot januari 1939 een strip in het dagblad De Telegraaf. In 150 dagelijkse afleveringen werden de avonturen beschreven van het olifantje Bimbo en zijn vrienden, onder wie het negerjongetje Bombi. Bij herlezing blijkt dat het verhaal wel enige gelijkenis vertoont met dat van *Babar* van de Fransman Jean de Brunhoff (1899-1937).

Kort samengevat gaat het verhaal als volgt: samen met enkele kamelen en een leeuw wordt Bimbo terwijl hij aan het spelen is met zijn broertjes en zusjes gevangen genomen door dierenhandelaars. Die verkopen hem vervolgens aan een negerstam, waar hij wordt opgesloten. Hij sluit vriendschap met Bombi, een jongen van die stam, en samen weten ze te ontsnappen en de karavaan met de andere gevangen dieren en de handelaars terug te vinden.

Dan begint een lange reis naar Nederland met talloze avonturen. Tijdens de zeereis lijden ze schipbreuk en ze spoelen aan op een eiland waar de vreemde professor Edelgrom en zijn knecht Tinus een chocoladefabriek hebben (een verwijzing naar Robinson Crusoe). Een schip dat het eiland nadert, blijkt een piratenschip te zijn maar ze weten aan de zeerovers te ontsnappen door zich in een grote chocolade olifant te verbergen (als in een paard van Troje). Via een familie die op het eiland woont, gaan Bimbo en Bombi en de andere dieren alsnog per boot naar Nederland. Alle dieren worden aan Artis verkocht, uitgezonderd Bimbo die samen met Bombi weet te ontsnappen. In Amsterdam komen ze nog even in een school terecht waar ook het olifantje Bimbo onderwijs dreigt te krijgen (à la Babar!). Maar als Bombi zijn oom Ad-jun ontmoet, zorgt die ervoor dat Bimbo & Bombi weer naar Afrika teruggaan.

De talrijke verwijzingen naar populaire kinderverhalen maken het tot een heel levendige strip. Opvallend zijn wel de in de jaren dertig nog stereotiepe voorstellingen als: negers zijn koddig en lopen vrijwel naakt rond (Bimbo krijgt ook pas in Nederland zijn eerste kleren aan), zeerovers zijn Grieken, en een professor is een zonderling.

De teksten en de 300 (!) afbeeldingen van de strip zijn gemaakt door Wilhelmina ('Ina') van Blaaderen (1912-1997). Zij was de dochter van Gerrit Willem van Blaaderen (1873-1935) en Maria Ida Adriana ('Riet') Hoogendijk (1874-1942) die allebei kunstschilder waren en van wie Gerrit zich in 1921 bij de Bergense School had aangesloten.

Ina trouwde in 1935 met Peter Bernard Samuelson (1912-1996), een Engelsman die zij in Parijs had leren kennen. Het echtpaar kreeg tussen 1935 en 1939 drie kinderen maar in 1949 scheidden desondanks hun wegen definitief.

Ina van Blaaderen deed haar studies in Portugal, München, Parijs, Zuid-Frankrijk en Engeland. Ook daarna woonde en werkte ze op veel plaatsen, totdat ze zich in 1946 in Nederland vestigde en ging werken als docent en als illustrator. Zij doceerde onder andere aan de Nutsschool voor Beeldende Kunsten - toentertijd gevestigd op de zolder van het Stedelijk Museum in Amsterdam - , op De Werkschuit (zie hierna), en aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in den Haag. Zij illustreerde (leer)boeken voor Ploegsma, Ten Brink en Van Stockum, bijvoorbeeld *Het verhaal van de hond Max*, door A. Rutgers van der Loeff-Basenau (Ploegsma, 1953), *Echo's*, een serie leesboeken voor de lagere school, samengesteld door A.A. Swanenburg-Koster (Ten Brink, 1950's), en *Wat het harte boeit – Mijn liefste gedichten*, verzameld door J. Riemens-Reurslag (Van Stockum, 1948).

In 1950 richtte Ina van Blaaderen samen met Pancratius Post *De Werkschuit* op, een activiteit opgezet vanuit het Studiecentrum voor de Werkgemeenschap voor Vernieuwing van Opvoeding en Onderwijs (WVO), en specifiek opgericht om kunstonderwijs aan kinderen te promoten. Ter financiering deed zij zelf een belangrijke donatie: de opbrengst van een schilderij van Cézanne dat ze met dat doel verkocht! De belangrijkste doelstelling van *De Werkschuit* waren zelfwerkzaamheid en esthetische vorming van de kinderen. Daartoe werden, op een omgebouwde zandschuit die in Amsterdam een ligplaats kreeg tegenover Carré, creatieve cursussen gegeven aan onderwijskrachten. Ina zelf had daarvan de leiding. Het boekje *Kinderen uiteten zich*, destijds uitgegeven door Muusses in Purmerend, geeft inzicht in het werk van die WVO.

In 1969 werd Ina van Blaaderen wegens problemen met haar gezondheid afgekeurd voor de Academie. Ze vestigde zich toen in Zuid-Frankrijk. Het laatste jaar van haar leven verbleef zij weer in Nederland, in Amersfoort en Leusden en ik heb haar zelf in die tijd ook enkele malen ontmoet.

Onze vriendin overweegt de illustraties uit haar moeders nalatenschap aan een openbare instelling te schenken maar staat ons eerst toe enkele van de originelen hierbij af te drukken.

Onderzoek

Saskia de Bodt en Jeroen Kapelle zijn begonnen met onderzoek ter voorbereiding van een overzichtsboek over de **geschiedenis van de boekillustratie**. Het zal in 2013 verschijnen en beoogt een representatief en goed gedocumenteerd historisch overzicht te bieden van de illustraties zoals die in de 20^e eeuw in het Nederlandse taalgebied zijn verschenen, zowel voor kinderen als voor volwassenen. Naast een inleidend hoofdstuk en essays over verschillende aspecten van het illustreren zullen de honderd meest karakteristieke illustratoren van die eeuw aan de orde komen. Bij de Koninklijke Bibliotheek is een stagiair al bezig met de voorbereidende selectie van de illustraties.

De oproep in het vorige nummer voor hulp bij het onderzoek van Olga Veldhorst naar **Plakboeken** ofwel **Scrapbooks** heeft succes gehad: Olga liet weten dat al twee mensen gereageerd hebben met heel veel informatie!

Mengelwerk

In een klein berichtje in *De Volkskrant* van 14 september werden de geruchten bevestigd dat **Willy Vandersteen** in de oorlog onder het pseudoniem Kaproen antisemitische spotprenten heeft getekend. Een door zijn familie gefinancierd onderzoek heeft dat aan het licht gebracht. Volgend jaar verschijnt een boek over het oorlogsverleden van Vandersteen.

De collectie **Ella Riemersma** van Peter van Dam is aangekocht door Erfgoedcentrum DiEP in Dordrecht, en blijft daardoor publiek beschikbaar. Het uitgangspunt voor de verkoop was dat dit werk thuishoort in de geboorteplaats van Ella Riemersma. De overdracht is een mooie afsluiting van de jarenlange aandacht van Peter van Dam voor deze illustratrice, dat eerder al resulteerde in een fraai boek over haar en twee exposities.

De Universiteit van Tilburg start in september 2011 een eenjarige **master Jeugdliteratuur**. De nieuwe specialisatie binnen de bestaande master Algemene Cultuurwetenschappen zal opleiden tot specialist op het gebied van kinder- en jeugdliteratuur. De master wordt geleid door Helma van Lierop.

In dit masterprogramma zal de student kunnen leren om - met oog voor historische ontwikkelingslijnen - te reflecteren op actuele debatten in de (internationale) jeugdliteratuur, bijvoorbeeld die over grenzen tussen jeugdliteratuur en volwassenenliteratuur. Maar veel meer vragen wachten op nader onderzoek: Wat is het karakteristieke van jeugdliteratuur? Hoe hebben jeugdliteraire genres zich in de afgelopen tweehonderd jaar ontwikkeld? Wat is de relatie tussen tekst en beeld in kinderboeken? Wie bepaalt wat goede jeugdboeken zijn, de volwassen bemiddelaar of de jonge lezer?

De master Jeugdliteratuur krijgt een omvang van 60 ECTS (één jaar in voltijd of twee jaar in deeltijd) en het programma zal bestaan uit drie algemene cursussen waarin wordt ingegaan op de theorievorming (en geschiedenis) van de jeugdliteratuur; op theoretische en historische

reflectie op jeugdliteratuur; jeugdliteratuur in internationaal perspectief; en op het grensverkeer tussen jeugdliteratuur en andere cultuuruitingen.

Zie voor meer informatie: www.uvt.nl/jeugdliteratuur.

Vanwege zijn honderdste sterfdag staat **Mark Twain** dezer dagen extra in de belangstelling. Het eerste van de drie geplande delen van zijn autobiografie is verschenen, evenals een biografisch boek over hem. Bovendien zorgt een nieuwe editie van *Huckleberry Finn* voor veel discussie. De nieuwe bewerker, Alan Gribben, heeft namelijk in deze editie overal het woord ‘nigger’ vervangen door ‘slave’, met als argument dat het boek anders uit steeds meer scholen en bibliotheken in de VS geweerd zou worden. Hij wordt nu overstelpt met kritiek die benadrukt dat Twain destijds heel bewust voor ‘nigger’ gekozen heeft. Twain kende de slavernij van dichtbij doordat hij opgroeide in het zuiden van Amerika waar slavernij het meest en langst voorkwam. Bovendien vocht hij in de burgeroorlog voor de afschaffing van de slavernij en was hij in later jaren ook een vurig pleitbezorger van de emancipatie van de afro-amerikanen. Helaas blijkt het historisch besef ook in Amerika zo gebrekkig – en de preventieve censuur van (school-)bibliotheken zo sterk, dat de bewerker het gerechtvaardigd vond om te kiezen voor zo’n eufemistischer woord.

Over bedoelde censuur gaat het hieronder bij de nieuw verschenen vakliteratuur opgevoerde *Classic books* van Steven Otfinoski. De discussie erover haalde inmiddels ook hier de landelijke bladen.

Autobiography of Mark Twain / red. Harriet Elinor Smith. - University of California Press, 2010. 697 p.: € 31,-.

Mark Twain had vastgelegd dat zijn autobiografie pas honderd jaar na zijn dood openbaar gemaakt mocht worden. Dit eerste deel ervan is inmiddels als wetenschappelijke uitgave van het manuscript verschenen. Volgens de NRC erg braaf gedaan maar valt de inhoud tegen: helaas maar af en toe geestig en scherp.

Mark Twain, the adventures of Samuel L. Clemens / Jerome Loving. - University of California Press, 2010. 419 p.: € 31,-.

De biografie – nog niet kunnen inzien.

Mark Twain’s adventures of Tom Sawyer and Huckleberry Finn / Alan Gribben. – New South, 2010. – 450 p. : € 24,99.

Waarin de omstreden nieuwe editie van Huckleberry Finn.

Internet

Met een lenerspas van de KB is nu te raadplegen: **AKL online**: het *Allgemeines Künstlerlexikon - Internationale Künstlerdatenbank (AKL-IKD), Artists of the world*. Deze databank geeft biografische informatie over beeldende kunstenaars, van de oudheid tot heden en van over de hele wereld. Het bevat de volledige tekst van de gepubliceerde delen van het *Allgemeines Künstlerlexikon* en tevens summierere biografische informatie uit *Thieme-Becker* en *Vollmer*. Er staan ook Nederlandse illustratoren in o.a. met verwijzing naar: S.de Bodt / J.Kapelle, *Prentenboeken. Ideologie en illustratie 1890-1950*, 2003.

Recent is jaargang 7 t/m 22 (1993-2008) van het tijdschrift *Literatuur zonder Leeftijd* op de DBNL-website gezet. Nog niet alle teksten zijn echter al beschikbaar, omdat nog niet alle rechthebbenden zijn gevonden om hun toestemming te geven. Zie: www.dbnl.org

Sinds november 2010 is een nieuwe website (in opbouw) online van **Jaap ter Haar**, de auteur van de klassieken *Boris* en *Saskia & Jeroen* en vele andere kinderboeken:

<http://www.jaapterhaar.com>

Op deze site: <http://www.inoudeansichten.nl/ansichten/g3822-nederlandse-illustratoren.html> zijn **oude ansichtkaarten** met werk van Nederlandse illustratoren te zien.

Peter Nugter is de drijvende kracht achter www.jeugtijdschrift.com, een website met gedigitaliseerde **jeugdtijdschriften**. Er zijn op dit moment al bijna 20.000 pagina's gedigitaliseerd, in een zeer gevarieerd aanbod en met een goede kwaliteit plaatjes. Ook heel oude tijdschriften maken deel uit van zijn selectie, zoals het *Weekblad voor kinderen* (jrg. 1799), en het *Magazyn der kinderen*. Om tijdschriften full-text te kunnen bekijken is een account nodig.

Op de website van het Zweedse Instituut voor kinderboeken is een postume publicatie van Göte Klingberg verschenen. Aan dat onderzoek naar de **internationale handel in platen** voor prentenboeken in de 19^e eeuw, dat onder meer veel informatie bevat over Emrik & Binger uit Haarlem, heeft ook Theo Gielen bijgedragen. Zie:

http://sbi.app.ciber.se/Documents/Public/Forskning/Klingberg_Pictures.pdf

In een filmpje op YouTube is een uitzonderlijk fraaie verzameling oude beweegbare boeken te zien: <http://www.youtube.com/watch?v=LHzqNQWeDqk>

Het zijn hoogtepunten uit de privéverzameling van Jo Ann Reisler, een Amerikaanse antiquaar die in de loop van 40 jaar een bijzondere collectie bij elkaar heeft gebracht.

Tentoonstellingen

Tot en met mei 2011 is in Kasteel Groeneveld in Baarn de tentoonstelling **De Gouden boekjes beestenboel** nog te zien. De expositie gaat met name over de rol van dieren in de Gouden Boekjes waardoor acht specifieke gouden boekjes centraal staan, bijvoorbeeld *Pietepaf*, *De hongerige leeuw*, *Poes Pinkie* en *Circus Ondersteboven*.

Tot 21 april is in de *Centrale Bibliotheek Dordrecht* een expositie te zien over het werk van de illustratrice **Ella Riemersma**. Peter van Dam, die eerder het mooi uitgevoerde boek *De art deco van Ella Riemersma* over haar en haar werk schreef, organiseerde in haar geboorteplaats nu deze expositie.

Van 21 maart 2011 tot 8 januari 2012 is in het *Nationaal Onderwijsmuseum* in Rotterdam de tentoonstelling **In sloot en plas : leven en werk van M.A. Koekkoek** te zien. Zijn illustratiewerk voor schoolplaten, schoolboeken en wetenschappelijke werken maakt deel uit van het collectieve geheugen van generaties Nederlanders. In de tentoonstelling zijn originele schetsen, tekeningen en olieverven te zien die hij in de loop van zijn carrière voor verschillende opdrachtgevers maakte.

Van 18 juni t/m 5 november staat in *Museum Nairac* in Barneveld een tentoonstelling van **Pop-up boeken**, samengesteld uit de collectie van Miriam Goldschmidt en met bruiklenen uit de collectie van Frits Booy.

Van 9 juli tot en met 16 oktober is **Pop-up** ook het thema van een tentoonstelling in *Museum Meermanno*. Vanuit een brede visie op deze bijzondere boekvorm zullen vooral oudere boeken worden getoond waarin driedimensionale en bewegende elementen een rol spelen - naast kunstenaarsboeken en hedendaagse bijzondere boekvormen.

VERWACHT:

Museum Nairac plant in het najaar een volgende tentoonstelling met veel kinderboeken. Van 19 november t/m 25 februari 2012 zal te zien zijn: **Kinderen van Holland**, met als leidraad het boek van Saskia de Bodt met de gelijknamige titel. Zal gaan over het beeld van Nederland in Amerikaanse kinderboeken, getoond in exemplaren uit de Edelmancollectie van de Koninklijke Bibliotheek.

Publicaties

Bijna alle boeken die hieronder worden vermeld, zijn aanwezig bij de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Mocht een bepaald boek daar niet zijn, dan kan men tamelijk eenvoudig opzoeken in welke bibliotheek in Nederland het wel aanwezig is.

Nederland

Fiep in vogelvlucht : hoogtepunten uit het werk van Fiep Westendorp / tekst en samenstelling: Gioia Smid ; ill.: Fiep Westendorp. - Amsterdam: Fiep Westendorp Foundation, 2010. - 142 p. - Met samenvatting in het Engels en Japans. - ISBN 978-90-451-1163-6; € 22,95.

Zeer verzorgde uitgave met veel kleurenillustraties uit het originele werk van Westendorp, waarin haar manier van werken, haar karakteristieke stijl en zorgvuldige tekenhand duidelijk is beschreven en zichtbaar gemaakt. Er is een keuze gemaakt uit de ca. 8000 originele tekeningen die Fiep bewaarde. Met een toelichting over leven en werk van de kunstenaressen en achtergrondinformatie over illustraties voor tijdschriften, reclameboekjes, columns en wandschilderingen.

Johan Been : rasverteller uit Brielle (1859-1930) / door Jenneke Groeneveld. - Zutphen: Walburg Pers, 2010. - 192 p. ; ill. 23 cm. - ISBN 978-90-5730-645-7, € 19,95.

Levensverhaal van Johan Been, de schrijver van maritiem-historische jongensboeken als "De drie matrozen van Michiel de Ruyter" en "Paddeltje, de scheepsjongen van Michiel de Ruyter". Hij was ook correspondent van landelijke kranten, leverde bijdragen aan literaire en vaktijdschriften, en schreef proza, poëzie en drama voor volwassenen. Maar "Paddeltje" maakte hem beroemd.

Eeuwige jeugd : boeken voor Rita Ghesquière / red. D. De Geest, A. Masschelein en J. Baetens. - Leuven : Peeters, 2009. - 151 p. : ill. - ISBN 978 90 79433 42 1: € 15,50.

In dit boek wijden zo'n vijftig auteurs uit Nederland en Vlaanderen een korte bijdrage aan een bepaald aspect van de kinder- en jeugdliteratuur. Alle behandelde boeken "behoren stilaan tot het culturele patrimonium van de Vlaamse gemeenschap". Aan de orde komen bijvoorbeeld 'De geschiedenis van Pietje Puk' en de 'Rode Ridder-verhalen', naast veel andere kinderboeken uit de laatste vijftig jaar. Verschillende auteurs bespreken een boek dat een bijzondere indruk op hen gemaakt heeft. Aan het slot behandelt Gerard de Vriend het standaardwerk van Ghesquière: 'Het verschijnsel jeugdliteratuur'. De bundel wordt afgesloten met een korte levensbeschrijving van de emeritus hoogleraar.

Kamper schilder : portret van kunstenaar Henk Poeder (1897-1958) / samenst. en red. Jos Poeder en Merian Plaat ; met medewerking van Richard van Schoonderwoerd. Delft: Plaat & Poeder, 2010. – 136 p. : ill. ; 20x30 cm. Geb. 29,50.

Schilder en illustrator Henk Poeder woonde van 1929 tot zijn overlijden in 1958 in Kampen. Als illustrator was hij voornamelijk werkzaam voor de uitgeverijen Kok en Callenbach. Hij illustreerde kinderboeken als 'Ergens in de wijde wereld...' van W.G. van de Hulst en 'Razende Roeltje' van Diet Kramer. In deze uitgave over het leven en werk van Henk Poeder is een groot aantal schilderijen, studietekeningen en illustraties opgenomen.

J. W. Ooms : een biografie / Jan Boele. - 1e dr. – Bleskensgraaf: J.W. Ooms Stichting, 2010. - 166 p. : ill. ; 25 cm. - ISBN 978-90-9025139-4 Geb.

Naast schilder en illustrator was J.W. Ooms (1914-1974) ook journalist, verzetstrijder, politicus, auteur van protestants-christelijke kinderboeken en van streekromans over de Alblasserwaard, waar hij geboren was. De biografie, chronologisch ingedeeld en met per woonplaats een hoofdstuk, is rijk geïllustreerd met foto's en andere documenten. In 1941 verscheen zijn eerste kinderboek: 'De vechter'. De informatie over zijn boeken is in het groter geheel van de biografie opgenomen.

De christelijke strip in Vlaanderen, of: Een andere kijk op de geschiedenis van het beeldverhaal in Vlaanderen / Jozef Peeters. – 58 p. ; ill. € 19,- .

Een wandeling “doorheen het landschap van de Vlaamse stripgeschiedenis”, “ waarin de ‘mannen van God’ een te dominante rol speelden”.

Bekend en Onbekend: deel 3 / M. Schuddeboom. - Zoetermeer: Free Musketeers, 2010. - 196 p. - ISBN 978-90-484-1594-6; € 17,95.

Opnieuw een verzameling biografieën van bekende en onbekende auteurs van jeugdboeken. Naast schrijvers die bij velen bekend zijn zoals Willy Pétillon, Clara Asscher-Pinkhof en Pieter Kuhn, zijn ook wat minder bekende auteurs als Reinier Lubberts en Jan Wagenaar opgenomen.

Buitenland

Erfahrung schrieb's und reicht's der Jugend : Geschichte der deutschen Kinder- und Jugendliteratur vom 18. bis zum 20. Jahrhundert / Hans-Heino Ewers. 2010. – (Kinder- und Jugendkultur, - literatur und –medien; Band 68) ; € 49,80.

Driehonderd jaar kinderliteratuur weergegeven in essays over de Verlichting, de Romantiek en de Biedermeiertijd - tot de eerste wereldoorlog. Ook de kindbeelden en opvoedingsideeën waarop deze literatuur is gebaseerd, worden belicht. Auteurs als Christian Felix Weisse, Joachim Heinrich Campe, E.T.A. Hoffmann, Erich Kästner en anderen komen aan bod, evenals theoretici als Heinrich Wolgast en Walter Benjamin.

Der Orient in der deutschen Kinder- und Jugendliteratur : Fallstudien und drei Jahrhunderten / Nazli Hodaie. - Frankfurt /M.: Lang, 2008. - 337 p. : ill. ; 21 cm. - (Kinder- und Jugendkultur, -literatur und -medien, Bd. 58) - ISBN 978-3-631-56144-7.

Aan de hand van drie voorbeelden wordt bekeken hoe met het thema 'Orient' de interculturele opvoeding kan worden bevorderd. De voorbeelden zijn: de bewerkingen voor kinderen van de sprookjes uit Duizend-en-een-nacht, de Oriënt-reisverhalen van Karl May, en

migrantenverhalen. Bovendien wordt de eurocentrische beschrijving van de 'vreemdeling' onderzocht.

Kinderliteratuur als culturel Gedächtnis / Ernst Seibert en Susanne Blumesberger. – Wien : Praesens Verlag, 2008. – ISBN 978-3-7069-0489-6.

Bevat bijdragen over de geschiedenis van de jeugdliteratuur; de betekenis van klassieke teksten; opvoeding van meisjes in oude kinderboeken; Johann Sigmund Stoys 'Bilder-Akademie' en Friedrich Justin Bertuchs 'Bilderbuch'. Wat de wensen zijn met betrekking tot het onderzoek naar jeugdliteratuur in Oostenrijk, komt aan de orde in een bijdrage van Friedrich Heller.

Het tweede gedeelte behandelt schoolboeken, met onder meer: de zeggingskracht van illustraties voor de geschiedenis van opvoeding en onderwijs in Oostenrijk; de ontwikkeling van het schoolboek sinds de Verlichting; de bestudering van het schoolboek als taak voor de wetenschap; abecedaria, abc-boeken en andere leesmethoden; en eerste leesboeken met taferelen van opstaan en wassen tussen 1913 en 1933.

The Dartons : publishers of educational aids, pastimes & juvenile ephemera, 1787-1876 a bibliographical checklist : together with a description of the Darton archive as held by the Cotsen Children's Library, Princeton University & a brief history of printed teaching aids / Jill Shefrin. – HES & DE GRAAF Publishers BV, 2010. - 522 p.: 284 kleurenills. 31 cm. € 195.00.

Overzicht van 18^e en 19^e-eeuwse hulpmiddelen bij het onderwijs in school en thuis, met meer dan 2200 items van de Darton uitgevers in de aangegeven periode. De lijst bevat spellen, legpuzzels, blokpuzzels, kaarten, abc-boeken en prenten, op de markt gebracht voor kinderen. Dit boek sluit aan bij de eerder verschenen bibliografie van deze zelfde Darton uitgevers in dezelfde periode: "The Dartons: An Annotated Check-list of Children's Books Issued by the Two Publishing Houses 1787-1876".

Louisa May Alcott : the woman behind *Little women* / Harriet Reisen. - New York: Henry Holt, 2009. - xiv, 362 p. ; 25 cm. A John Macrae book. - ISBN 978-0-8050-8299-9.

Biografie waarin alle belangrijke elementen uit het leven van Alcott naar voren komen: de invloed van de utopische ideeën van haar vader, de voortdurende geldzorgen van de familie, haar ervaring als verpleegster in de burgeroorlog, haar slechte gezondheid en latere verslaving aan opiaten. Bronnen voor dit verhaal zijn haar dagboeken en brieven, en de herinneringen van familieleden, vrienden en tijdgenoten. Alcott's leven wordt beschreven in samenhang met haar werk, dat veel autobiografische elementen bevat. Alcott komt uit de biografie tevoorschijn als een feministe die in het geheim pulp schreef, er radicale ideeën op na hield en als verpleegster een heldin was.

Popular children's literature in Britain / Julia Briggs; Dennis Butts, M.O. Grenby (eds.); - Aldershot: Ashgate, 2008. – XIV, 342 p.: ill. - ISBN 978-1-8401-4242-6.

Overzicht van 400 jaar populaire Britse jeugdliteratuur met essays van verschillende auteurs ingedeeld in brede categorieën als: "Oude verhalen opnieuw verteld", met bijdragen over volksboeken, Robin Hood in jongenstijdschriften, sprookjes van Madame D'Aulnoy, en commedia dell'arte-figuren in de jeugdliteratuur; "Geliefd werk van auteurs", met bijdragen over Barbara Hofland, Hesba Stretton, G.A. Henty en Angela Brazil; "Opgelegde populariteit", met bijdragen over zondagsschoolgeschenken, en informatieve boeken voor kinderen in de 19^e eeuw; en tot slot over de drie toppers Enid Blyton, Roald Dahl en J.K. Rowling.

Classic books / Steven Otfinoski. - New York: Chelsea House, cop. 2009. - 143 p.; 24 cm. - (Our freedom to read; [1]). Ook verschenen als online resource. - ISBN 1-604-13029-6 hbk: £37.50

Steeds vaker krijgt de American Library Association berichten over boeken die geweerd worden uit scholen en bibliotheken. In de reeks 'Our freedom to read' worden deze boeken onderzocht. Elk hoofdstuk behandelt de inhoud van een boek, de pogingen om het te verbannen en de verdediging daartegen. In dit deel worden 'omstreden' klassieke jeugdboeken behandeld als Tom Sawyer en Huckleberry Finn, de Little House boeken, Gullivers reizen en Little Black Sambo.

Artful dodgers : reconceiving the golden age of children's literature / Marah Gubar. - Oxford: Oxford University Press, 2009. - xii, 264 p. : ill.; 25 cm. - ISBN 978-0-19-533625-2.

De auteur herziet gevestigde ideeën over negentiende-eeuwse kindbeelden. De ideologie van het onschuldige kind werd al door een aantal schrijvers voor kinderen in twijfel getrokken. Lewis Carroll, Francis Hodgson Burnett en J.M. Barrie trokken geen strikte grens tussen de wereld van kinderen en die van volwassenen, tussen onschuld en ervaring. Zij beschreven kinderen als geletterde en sociale wezens. Gubar schrijft ook over het kind als de verteller binnen een verhaal, en over het kind als acteur.

Shakespeare in children's literature : gender and cultural capital / Erica Hateley. - London: Routledge, 2009. - xiii, 218 p. : ill. ; 24 cm. - (Children's literature and culture; 58) - ISBN 978-0-415-96492-0: £ 65.00.

Geschiedenis van de bewerkingen van teksten van Shakespeare tot kinderliteratuur in de 19^e en 20^e eeuw; en een onderzoek naar de onderliggende anachronistische ideeën die jonge mannelijke en vrouwelijke lezers daaruit meekrijgen.

Fairy tales : a new history / Ruth B. Bottigheimer. - Albany, NY: Excelsior, cop. 2009. - vii, 152 p. ; 23 cm. - Lit.opg.: p. 135-144. - ISBN 978-1-438-42523-8 hc

In dit boek onderzoekt Bottigheimer de ontwikkeling van sprookjes in gedrukte vorm in de laatste 500 jaar. Ze vecht de gevestigde theorie aan, dat de orale vertelling de bakermat van sprookjes zou zijn. Het bewijs daarvoor ontbreekt; er is immers wel degelijk een lange en actieve drukgeschiedenis. Ook voert ze historische feiten aan over het leven in vroegmodern Europa, waarbij ze tot de conclusie komt dat de soorten volksverhalen die nu als 'sprookjes' worden betiteld, niet uit de Europese orale traditie stammen.

From nursery rhymes to nationhood : children's literature and the construction of Canadian identity / Elizabeth A. Galway. - New York: Routledge, 2008. - xiii, 196 p. : ill. ; 24 cm. (Children's literature and culture; 52) - ISBN 0-415-95848-2 hbk: £60.00.

In 1867 werd Canada een zelfstandige staat, en sindsdien ook werd de behoefte gevoeld aan een literaire stem die het nieuwe natiegevoel onder woorden kon brengen. Galway onderzocht enerzijds jeugdliteratuur verschenen tussen 1867 en 1911 op aspecten als nationale eenheid en identiteit, en anderzijds bekeek zij de invloed van Engelse en Amerikaanse auteurs op de vorming van die Canadese identiteit.

The place of Lewis Carroll in children's literature / Jan Susina. - New York: Routledge, 2010. - xvi, 232 p. : ill. ; 24 cm. - ISBN 978-0-415-93629-3 hbk.

Onderzoek naar hoe belangrijk Lewis Carroll en zijn populaire Alice-boeken zijn (geweest) voor de jeugdliteratuur. De auteur toont aan dat de Alice-boeken passen in de traditie van het literaire sprookje, en ook dat ze nog steeds schrijvers beïnvloeden. Onderwerpen die aan bod

komen: de plaats van brieven in de Alice-boeken, de schepping van de Alice-industrie, Alice-imitaties, de 'Nursery Alice', Carroll's foto's, de Alice-marketing en de 'cyber-Alice'.

Children's literature and social change : some case studies from Barbara Hofland to Philip Pullman / Dennis Butts. - Cambridge: Lutterworth Press, 2010. - xiii, 194 p. ; 24 cm. - ISBN 978-0-7188-9208-1.

Studie waarin wordt onderzocht hoe schrijvers vanaf 1840 gereageerd hebben op maatschappelijke veranderingen: van de industriële tot en met de sexuele revolutie. Met hoofdstukken over de morele vertellingen van Barbara Hofland en de industriële revolutie; vorm en ideologie in de verhalen van G.A. Henty; 'herboren' christenen en het avonturenverhaal; vragen over 'Kidnapped' van Stevenson en de 'Act of Union'; Edith Nesbiths 'The railway children' en de Engelse 'liberals'; evangelisme en feminisme; imperialisme in vliegeniersverhalen; anarchie in kinderboeken van de jaren 1970 en 1990.

Children's literature: classic texts and contemporary trends / ed. by Heather Montgomery and Nicola J. Watson. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. - xv, 408 p., [16] p. pl : 24 cm. - ISBN 978-0-230-22714-9; £22.99.

Bundel essays over klassieke en hedendaagse kinderboeken van Louisa May Alcott, Robert Louis Stevenson, Beatrix Potter, A.A. Milne, J.M. Barrie, Arthur Ransome en anderen. Bedoeld als studieboek voor universitaire studenten.

The Routledge companion to children's literature / ed. by David Rudd. - London: Routledge, 2010. - XVI, 320 p.; 24 cm. - (Routledge companions) - ISBN 978-0-415-47270-8 geb.

Handboek met essays over kinderliteratuur: de ontwikkeling; theorie; onderzoek naar gender, ras, etniciteit en kolonialisme; realisme; fantasie; enz. Na de essays volgt een deel met verklaringen van begrippen en informatie over personen; vervolgens een tijdlijn met de belangrijkste boeken en een uitgebreide bibliografie.

Uit de tijdschriften

Ook voor de tijdschriftartikelen geldt dat ze allemaal aanwezig zijn bij de Koninklijke Bibliotheek.

Het aantal met name engelstalige tijdschriften dat alleen nog digitaal verschijnt, groeit in rap tempo. Het grote voordeel hiervan is, dat u voor het inzien en lezen van die tijdschriften niet meer naar Den Haag hoeft, maar ze thuis op uw beeldscherm kunt oproepen – als u een lenerspas van de KB hebt. We markeren ze in ons overzicht steeds met een #. Het gaat op dit moment om:

#Bookbird; tijdschrift van IBBY.

#Books for keeps;

#Carousel;

#Children's literature: (voornamelijk Amerikaans) jaarboek;

#Children's Literature Association Quarterly;

#Children's literature in education: wordt wel alleen nog maar digitaal uitgegeven maar is niet online raadpleegbaar. De uitgever geeft alleen toestemming voor toegang in de publieksruimten van de Koninklijke Bibliotheek.

#Eselsohr : Fachzeitschrift für Kinder- und Jugendmedien: niet full-text digitaal, alleen de inhoudsopgaven en registers.

#International Research in children's literature;
#The Lion and the unicorn;
#The Looking Glass: New Perspectives on Children's Literature;
#Marvels & Tales: over onderzoek naar sprookjes.
#New review of children's literature.

Nederland

Berichten van Moeder de Gans (jrg. 11, no. 5, dec. 2010) bevat een verslag van de viering van het 25-jarig bestaan van de St. Kinderboek Cultuurbezit in Winsum waarbij Janneke van der Veer de eerste Toos Saal-lezing hield. Het nummer bevat ook artikelen over Louisa May Alcott, J.B. Schuil en over centsprenten.

Bibliotheekblad (jrg. 22, okt. 2010) bevat een artikel over de St. Kinderboek Cultuurbezit.

Boekenpost (no. 111 en 112, jan/feb en mrt/apr 2011) bevat artikelen over een vergeten uitgever van zondagsschoolboekjes door Richard van Schoonderwoerd en over P.J. Cohen de Vries door Jacques Vos.

De Boekenwereld (jrg. 27, no. 2) bevat het 3^e deel van een reeks artikelen over beweegbare boeken door John Landwehr.

In het **Historisch Jaarboek voor Amersfoort en omstreken** (deel 11, 2010) staat een bijdrage van Henk van der Lee over uitgeverij Valkhoff.

Lessen (jrg 5, no. 4, dec. 2010) is gewijd aan straffen en belonen. Bevat ook een artikel over de *Wipneus en Pim*-boeken.

Lexicon van de jeugdliteratuur (aanvulling 83, juni 2010) bevat onder meer lemma's over Piet Begeer en P.J. Kloppers.

De Parelduiker (jrg. 15, no. 5, 2010) bevat een artikel over Greeth Gilhuis-Smitskamp.

PolderVondsten (no. 13, 2010) bevat een artikel over Hans Kresse: *De Rembrandt van het Nederlandse Beeldverhaal*, met veel kleurenillustraties.

Stripschrift (no. 412, dec. 2010 en no. 413, feb. 2011) bevat een kort artikel over Piet Wijn (1929-2010) en in een artikel getiteld *Paulus in druk* informatie over hoe drukkers soms met originele illustraties omgaan.

Traditie (winter 2010) bevat een artikel van Aernout Borms over *De strijd om de broek* op centsprenten, over pantoffelheld Jan de Wasser en zijn vrouw.

Uliedenspiegel (jrg. 19, 2010) bevat een bijdrage van Frits Booy over bewerkingen van Tijn Uilenspiegel voor de jeugd.

Buitenland

Het aantal met name Engelstalige tijdschriften dat alleen nog digitaal verschijnt, groeit in rap tempo. Het grote voordeel hiervan is, dat u voor het inzien en lezen van die tijdschriften niet meer naar Den Haag hoeft, maar ze thuis op uw beeldscherm kunt oproepen – als u een lenerspas van de KB hebt. Hieronder is met ‘#’ voor de titel van het tijdschrift aangegeven dat het om een digitaal tijdschrift gaat.

Hoe vindt u de e-tijdschriften?

In het Centraal Bestand Kinderboeken staan ze bij elkaar. Zet de 2^e keuzebalk op ‘trefwoord’, tik in de lege balk ‘e-tijdschriften’, en klik op de button ‘Publicaties over kinderboeken’. Lukt het niet, bel dan meteen 070-3140215 of stuur een mailtje naar jeannette.kok@kb.nl

1000 und 1 Buch (no. 4, nov. 2010) is een themanummer over bossen en bomen en bevat een artikel over de oorsprong van de houten pop Pinokkio, die zou liggen in Dante’s *Divina Commedia*. Tevens een artikel over de pop-up, van het begin tot de huidige paper-engineers.

#The Looking Glass (jrg. 14, no.1, 2010) bevat een artikel over Frances Hodgson Burnetts religieuze opvattingen over leven en dood zoals verwerkt in *The secret garden*.

#Marvels & Tales (no. 2, 2010) bevat onder meer artikelen over drie Victoriaanse sprookjes, waarin de schrijfsters ingingen tegen de traditionele rollen voor meisjes; en over recente bewerkingen van Assepoester.

Movable stationery (jrg. 18, no. 4, nov. 2010 en jrg. 19, no. 1, febr. 2011) bevat een artikel in twee delen van Theo Gielen over de bijzondere boekvormen die werden uitgegeven door Mulder & Zoon in Amsterdam.

Volkacher Bote (no. 93, dec. 2010) bevat een artikel over bewerkingen van de zeemanssage *De Vliegende Hollander*.

Vragen

PLAATJE REIGER IS AL EERDER OPGESTUURD

Herman Arentsen heeft een boekje over vogels gekocht zonder omslag en titelblad, en hoopt nu dat iemand de titel, auteur en uitgever ervan kent. Het is een kinderboekje met informatie over het voorkomen, gedrag, voedsel, de (volks-)namen, de vangst en eetbaarheid van vogels. Het heeft houtsneden van vogels en 37 ‘vertellingen’ aan leerlingen op zijn 132 pagina’s. Het boekje meet ongeveer 10 x 15 cm en is vermoedelijk tussen 1780 en 1840 uitgegeven. Hierbij afgebeeld de houtsnede van een blauwe reiger (van p.12). Informatie graag naar Dick Tolstraat 77, 1132 KH Volendam, tel 0299-367017.

In Berichten 61 (maart 2009) vroegen Corrie en Willem Kreugel uit Breda naar een **sprookjesboek** dat zij rond 1950 hadden gelezen. De vraag is inmiddels opgelost en zij hebben weer een exemplaar van het bedoelde boek. Het bleek te gaan om het *Sprookjesboek* van Jac. van der Klei, een uitgave van Ten Brink uit 1921.

Colofon

Berichten uit de wereld van het oude kinderboek. Mededelingen-bulletin van de **Stichting Geschiedenis kinder- en jeugdliteratuur** (ISSN 1384-5977)

www.hetoudekinderboek.nl

Bestuur:

Jant van der Weg-Laverman (voorzitter) **Colofon**

Berichten uit de wereld van het oude kinderboek. Mededelingen-bulletin van de **Stichting
Geschiedenis kinder- en jeugdliteratuur** (ISSN 1384-5977)

www.hetoudekinderboek.nl

Bestuur:

Jant van der Weg-Laverman (voorzitter) s.weg@kpnmail.nl
Anneke van den Bergh (secretaris) hetoudekinderboek@gmail.com
Aernout Borms (penningmeester, beheerder website) agborms@xs4all.nl
Joke van der Meer (lid) jokevdmeer@kpnplanet.nl
Margreet van Wijk-Sluyterman (lid) van-wijk@planet.nl

Aanmelden als donateur kan bij Anneke van den Bergh, p/a Stadsbibliotheek Haarlem,
Postbus 204, 2000 AE Haarlem, of via hetoudekinderboek@gmail.com

Donaties (minimaal vijftientig euro per jaar) naar gironummer 2348552 t.n.v. Stichting
Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur, Voorburg.

Donateurs van de Stichting ontvangen uitnodigingen voor studiedagen en excursies, een
jaarboekje en regelmatig de *Berichten uit de wereld van het oude kinderboek*.

Samenstelling Berichten:

Jeannette Kok en Theo Gielen.

Informatie kan men sturen aan:

Koninklijke Bibliotheek

t.a.v. Jeannette Kok

Postbus 90407

2509 LK Den Haag

Tel. 070-3140215 of tel. 020-6251915 (privé).

e-mail: jeannette.kok@kb.nl of jeannettekok@planet.nl

Anneke van den Bergh (secretaris) hetoudekinderboek@gmail.com

Aernout Borms (penningmeester, beheerder website) agborms@xs4all.nl

Joke van der Meer (lid) jokevdmeer@kpnplanet.nl

Margreet van Wijk-Sluyterman (lid) van-wijk@planet.nl

Aanmelden als donateur kan bij Anneke van den Bergh, p/a Stadsbibliotheek Haarlem,
Postbus 204, 2000 AE Haarlem, of via hetoudekinderboek@gmail.com

Donaties (minimaal vijftientig euro per jaar) naar gironummer 2348552 t.n.v. Stichting
Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur, Voorburg.

Donateurs van de Stichting ontvangen uitnodigingen voor studiedagen en excursies, een
jaarboekje en regelmatig de *Berichten uit de wereld van het oude kinderboek*.

Samenstelling Berichten:

Jeannette Kok en Theo Gielen.

Informatie kan men sturen aan:

Koninklijke Bibliotheek

t.a.v. Jeannette Kok

Postbus 90407

2509 LK Den Haag

Tel. 070-3140215 of tel. 020-6251915 (privé).

e-mail: jeannette.kok@kb.nl of jeannetekok@planet.nl